

Tervise
Arengu
Instituut

**Prostitutsiooni
kaasatutele suunatud
nõustamisteenuste
kasutamise ülevaade
2019-2020**

**Prostitutsiooni kaasatutele
suunatud nõustamisteenuste
kasutamise ülevaade
2019–2020**

Elisa Kender

Tallinn 2021

Tervise Arengu Instituudi missioon on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Soovin tänada Kristi Rüütli, Sigrid Vorobjovi, Iveta Tomerat ja Anne Murdu selgituste ja nõuannete eest, samuti MTÜ Eluliin töötajaid andmete kogumise eest.

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitatav viide käesolevale väljaandele: Kender E. Prostitutsiooni kaasatutele suunatud HIV-iga seotud nõustamisteenuste külastajate ülevaade. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2021.

Sisukord

Lühendid.....	4
Sissejuhatus	5
Andmete kogumine ja analüüs.....	5
Sotsiaaldemograafilised andmed	6
Prostitutsiooni kaasatus ja seksuaalkäitumine	7
Uimastite tarvitamine	9
HIV-i ja STLI-de testimine.....	9
Kokkuvõte	10
Kasutatud kirjandus	12

Lühendid

HIV	inimese immuunpuudulikkuse viirus
n	arv
PK	prostitutsiooni kaasatud isik
PKU16	2016. a läbi viidud prostitutsiooni kaasatud naiste terviseuuring
STLI	seksuaalsel teel leviv infektsioon
TAI	Tervise Arengu Instituut

Sissejuhatus

Prostitutsiooni kaasatud (PK) isikutele suunatud HIV-nakkuse ja teiste seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STLI) ennetamise meetmed on vajalikud, et vähendada prostitutsioonis osalemisega kaasnevaid võimalikke kahjusid. Teenuste eesmärgiks on pakkuda abi ja tuge ning aidata kaasa seksuaalsel teel levivate nakkuste, sh HIV-i leviku vähendamisele.

Prostitutsiooni kaasatutele pakutakse riigieelarvest rahastatud HIV-nakkuse ja STLI-de ennetamiseks suunatud teenuseid (tervisealast nõustamist, tasuta kondoomi ja lubrikante, vajadusel rasedusteste ja süstimisvahendeid) Tallinnas, Narvas ja Jõhvis MTÜ Eluliin kaudu.

Teenust rahastab Tervise Arengu Instituut (TAI) Rahvastiku Tervise Arengukava 2020–2030 raames.

Andmete kogumine ja analüüs

TAI aruandluse põhjal toimus aastatel 2019–2020 MTÜ Eluliini nõustamispunktides kokku 2305 (2019. a 901 ja 2020. a 1404) PK-dele suunatud vastuvõttu. Esimest korda korda külastas nõustamispunkti 3% PK-dest (n=69). Keskmise erineva kliendikoodiga PK-de arv kuus oli 2019. aastal 87 ja 2020. aastal 110. (TAI avaldamata andmed)

Ankeete täideti 214 vastuvõtul (2019. a koguti 111 ja 2020. a 103 ankeeti). Võrdluseks saab tuua, et 2017. a koguti 20 ja 2016. a 54 ankeeti (1). 2018. aasta kohta andmed puuduvad, kuna andmete töötlemises toimusid muudatused. Küsitlemiseks kasutati TAI välja töötatud küsimustikku. Ankeedile isikuandmeid ei märgita, iga vastuvõtule tulnud PK saab unikaalse kliendikoodi. Vaadeldud perioodil koguti andmeid 184 erineva kliendikoodiga PK-lt.

Selleks, et saada täpsemat ülevaadet ankeedi täitnud PK-de sotsiaaldemograafiliste näitajate, riskikäitumise ja uimastite tarvitamise kohta, kasutatakse antud raportis andmeid vastava kalendriaasta kõige esimese visiidi kohta. Sellest meetodikast lähtuvalt oli analüüsi kaasatud PK-de (edaspidi külastajate) arv 2019. aastal 98 ja 2020. aastal 95 inimest.

Andmeid analüüsiti külastuse tüübi lõikes. Esmakülastajateks peeti neid, kes märkisid ankeeti, et pöördusid nõustamispunkti esimest korda; korduvkülastajateks loeti varasemalt vähemalt ühel korral teenust kasutanud külastajad. Võimalusel võrreldi tulemusi 2016.–2017. aasta andmetega.

Andmeanalüüsiks kasutati tabelarvutusprogrammi MS Excel ja statistikapaketti Stata/IC 14.2. Andmete kirjeldamisel kasutati sagedustabeleid, keskmisi näitajaid ning mitme tunnuse ühisjaotuste kirjeldamisel risttabeleid.

Sotsiaaldemograafilised andmed

Enamik küllastajatest oli naised (n = 167), mehi oli kuus, üks oli transsooline ning sugu oli teadmata 19 inimese puhul. Esmaküllastajaid oli 38% (n = 74), korduvküllastajaid 48% (n = 93), andmed küllastuse tüübi kohta puudusid 13%-l (n = 26) küllastaja kohta.

Pooled olid elukohaks märkinud Tallinna, neljandik Ida-Virumaa (tabel 1). Need, kes olid märkinud välisriigi, mitu elukohta või jätsid vastamata, liigitati rühma “pole teada”.

Tabel 1. Esma- ja korduvküllastajate elukoht, 2019–2020 (n, %)

Elukoht	Kokku*		Esmaküllastajad		Korduvküllastajad	
	n	%	n	%	n	%
Tallinn	95	49,2	20	27,0	66	70,9
Ida-Virumaa	38	19,7	15	20,3	13	14,0
Muu Eesti	5	2,6	3	4,1	2	2,2
Pole teada	55	28,5	36	48,6	12	12,9
Kokku	193	100	74	100	93	100

*26 küllastaja puhul pole teada, kas tegemist oli esma- või korduvküllastajaga

Üle poole olid märkinud rahvuseks vene, ligikaudu viiendik ukraina ja kümnendik eesti (tabel 2). Küllastajad, kes olid valinud elukohaks “muu”, olid poola, moldova, valgevene või läti rahvusest. Need, kes valisid mitu rahvust või jätsid vastamata, liigitati rühma “pole teada”. Kui korduvküllastajatest moodustasid ukrainlased kümnendiku, siis esmaküllastajate hulgas oli neid kolmandik.

Tabel 2. Esma- ja korduvküllastajate rahvus, 2019–2020 (n, %)

Rahvus	Kokku*		Esmaküllastajad		Korduvküllastajad	
	n	%	n	%	n	%
Eestlane	19	9,8	9	12,2	9	9,7
Venelane	125	64,8	35	47,3	69	74,2
Ukrainlane	35	18,1	25	33,8	8	8,6
Muu	5	2,6	3	4,0	2	2,1
Pole teada	9	4,7	2	2,7	5	5,4
Kokku	193	100	74	100	93	100

*26 küllastaja puhul pole teada, kas tegemist oli esma- või korduvküllastajaga

2019. a oli küllastajate keskmine vanus 36,8 aastat (22–63 aastat) ja 2020. a 39,3 aastat (20–63 aastat), korduvküllastajad olid sarnaselt varasema perioodiga (1) vanemad kui esmaküllastajad (tabel 1). Eri rahvustest küllastajate keskmine vanus erines samuti mõnevõrra: eestlaste keskmine vanus oli 36,6 aastat, venelastel 40,1 ja ukrainlastel 31,3 eluaastat.

Tabel 3. Esma- ja korduvkülastajate vanus, 2019–2020

	2019		2020	
	Esma - külastaja (n = 36)*	Korduv - külastaja (n = 50)	Esma - külastaja (n = 37)	Korduv - külastaja (n = 40)
Keskmine vanus (aastad)	31,4	40,6	37,0	42,4
Vanusevahemik (min–max)	22–50	27–63	23–59	20–63

*inimeste arv, kes vastasid vanuse küsimusele

Prostitutsiooni kaasatus ja seksuaalkäitumine

Sarnaselt 2017. aastaga (1) said ligi pooled külastajatest viimase nelja nädala jooksul klientidega kontakti enda poolt reklaamitud telefoninumbri või e-posti aadressi kaudu (tabel 4). Kõik, kes olid saanud kontakti vahendaja kaudu (n = 16, olid esmakülastajad muust rahvusest. Muul viisil kontakti saamise all nimetati peamiselt internetti (n = 8)

Tabel 4. Esma- ja korduvkülastajate klientidega kontakti saamine viimase nelja nädala jooksul, 2019–2020 (n, %)

Kontakti saamise viis**	Kokku*		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Firma, eramaja, korter, saun	50	19,7	23	22,1	18	16,8
Enda poolt reklaamitud telefoni, e-posti kaudu	134	52,8	43	41,3	67	62,6
Hotell, klubi, baar, restoran	20	7,9	10	9,6	3	2,8
Vahendaja kaudu	16	6,3	16	15,4	0	0
Muul viisil	17	6,7	7	6,7	8	7,5
Pole teada	17	6,7	5	4,8	11	10,3
Kokku	254	100	104	100	107	100

*26 külastaja puhul pole teada, kas tegemist oli esma- või korduvkülastajaga

** võimalik valida mitu vastusevarianti

Konoomi kasutajate osakaal seksuaalvahekorra ajal viimase nelja nädala jooksul (tabel 5) oli sarnane võrreldes varasema perioodiga (1). Kliendiga kasutas enda sõnul iga kord kondoomi 69% külastajatest (2016.–2017. a 74% külastajatest) (1). Muu partneriga kasutas igal korral kondoomi 36% (2016.–2017. a 41%) (1). Mitte kunagi ei kasutanud kondoomi seksi eest maksva kliendiga üks korduvkülastaja.

Tabel 5. Esma- ja korduvkülastajate kondoomi kasutamise sagedus seksuaalvahekorra ajal viimase nelja nädala jooksul, 2019–2020 (n, %)

Kondoomi kasutamise sagedus	Kokku*		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Kliendiga						
Ei ole vahekorras olnud	6	3,1	1	1,3	5	5,4
Mitte kunagi	1	0,5	0	0	1	1,1
Harva	3	1,6	2	2,7	0	0
Enamasti	33	17,1	11	14,9	14	15,0
Iga kord	134	69,4	55	74,3	64	68,8
Pole teada	16	8,3	5	6,8	9	9,7
Kokku	193	100	74	100	93	100
Muu partneriga						
Ei ole vahekorras olnud	31	16,1	13	17,6	13	14,0
Mitte kunagi	19	9,8	4	5,4	11	11,8
Harva	13	6,7	6	8,1	5	5,4
Enamasti	31	16,1	11	14,9	16	17,2
Iga kord	70	36,3	28	37,8	35	37,6
Pole teada	29	15,0	12	16,2	13	14,0
Kokku	193	100	74	100	93	100

*26 külastaja puhul pole teada, kas tegemist oli esma- või korduvkülastajaga

Viimase seksuaalvahekorra ajal kliendiga kasutas enda väitel kondoomi 86% külastajaist (2016.–2017. a 87%) (1), kondoomi ei kasutanud viimisel korral üheksa külastajat (tabel 6). 2016. aastal läbi viidud PK naiste terviseuuringu (PKU16) põhjal kasutas viimasel seksuaalvahekorral tasu maksnud kliendiga kondoomi 97% uuritustest (2). Esmakülastajad kasutasid kondoomi sagedamini kui korduvkülastajad (95% vs. 82%). Muu partneriga kasutasid viimasel vahekorral kondoomi pooled (2016.–2017. a 65%) (1).

Tabel 6. Esma- ja korduvkülastajate kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal, 2019–2020 (n, %)

Kondoomi kasutamise sagedus	Kokku*		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Kliendiga						
Jah	166	86,0	70	94,6	76	81,7
Ei	9	4,7	1	1,4	5	5,4
Pole teada	18	9,3	3	4,1	12	12,9
Kokku	193	100	74	100	93	100
Muu partneriga						
Jah	98	50,8	40	54,1	47	50,5
Ei	43	22,3	14	18,9	26	28,0
Pole teada	52	26,9	20	27,0	20	21,5
Kokku	193	100	74	100	93	100

*26 külastaja puhul pole teada, kas tegemist oli esma- või korduvkülastajaga

Uimastite tarvitamine

Sarnaselt 2017. aastaga (1) oli enda väitel elu jooksul narkootikume süstinud umbes 12% (n = 23) küllastajatest. PKU16 kaasatud naistest oli elu jooksul narkootikume süstinud enam – neljandik (2).

Elu jooksul narkootikume süstinutest oli enda sõnul C-hepatiit ja/või HIV-nakkus diagnoositud umbes pooltel (n = 14 ja n = 10). PKU16 tulemused näitasid, et elu jooksul narkootikume süstinud naistest üle kolmandiku osutus HIV-positiivseks ja enam kui pooled olid C-hepatiidi antikehade suhtes positiivsed (2).

HIV-i ja STLI-de testimine

Viimase aasta jooksul olid enda sõnul HIV-testi teinud enam kui pooled (61% esma- ja 68% korduvküllastajatest), mitte kunagi ei ole testi teinud kümnendik küllastajatest (tabel 7). Testimise tase oli võrreldes varasema perioodiga mõnevõrra vähenenud (1).

Tabel 7. Esma- ja korduvküllastajate viimase HIV-testi tegemise aeg, 2019–2020 (n, %)

Viimase HIV-testi aeg	Kokku*		Esmaküllastajad		Korduvküllastajad	
	n	%	n	%	n	%
Vähem kui 6 kuud tagasi	80	41,5	29	39,2	44	47,3
6–12 kuud tagasi	38	19,7	16	21,6	19	20,4
Enam kui 12 kuud tagasi	43	22,3	13	17,6	23	24,7
Ei ole kunagi HIV-testi teinud	19	9,8	10	13,5	4	4,3
Pole teada	14	6,7	6	8,1	3	3,2
Kokku	193	100	74	100	93	100

*26 küllastaja puhul pole teada, kas tegemist oli esma- või korduvküllastajaga

Elu jooksul oli HIV-nakkus ja/või C-hepatiit diagnoositud kümnendikul (tabel 8), 2016.–2017. aastal ainult üksikudel küllastajatel (1). Ligikaudu pooled nendest, kes olid saanud HIV-nakkuse või C-hepatiidi diagnoosi, olid elu jooksul narkootikume süstinud. Ankeedi täitmisele eelnenud viimase aasta jooksul oli 12-l küllastajal diagnoositud trihhomoniaas. 2016.–2017. aasta küsitluse järgi oli viimase aasta jooksul enim diagnoositud STLI-ks klamüüdia (n = 13) (1).

Tabel 8. Küllastajatel diagnoositud STLI-d viimase 12 kuu ja elu jooksul, 2019–2020 (n, %)

Infektsioon/periood	N*	n**	%
Elu jooksul			
HIV-nakkus	162	15	9,3
B-hepatiit	148	6	4,1
C-hepatiit	161	20	12,4
Viimase 12 kuu jooksul			
Süüfilis	64	2	3,1
Gonorröa	64	1	1,6
Klamüüdia	63	3	4,8
Trihhomoniaas	69	12	17,4

* küsimusele vastanute arv

**nakatunute arv

Kokkuvõte

Prostitutsiooni kaasatutele pakutakse HIV-nakkuse ja STLI-de ennetamiseks suunatud teenuseid (tervisealast nõustamist, tasuta kondome ja lubrikante, vajadusel rasedusteste ja süstimisvahendeid) Tallinnas, Narvas ja Jõhvis MTÜ Eluliin kaudu. Teenust rahastab Tervise Arengu Instituut Rahvastiku Tervise Arengukava 2020–2030 raames.

TAI aruandluse põhjal toimus aastatel 2019–2020 MTÜ Eluliini nõustamispunktides kokku 2305 (2019. a 901 ja 2020. a 1404) PK-dele suunatud vastuvõttu. Esimest korda korda külastas nõustamispunkti 3% PK-dest (n=69). Keskmise erineva kliendikoodiga PK-de arv kuus oli 2019. aastal 87 ja 2020. aastal 110. Ankeete täideti igal kümnenal vastuvõtul (n = 214), ankeedi täitnud erineva kliendikoodiga PK-de arv oli 184.

Andmeanalüüsiks korrastati andmeid järgmiselt: vanust, elukohta ning riski- ja seksuaalkäitumist puudutavate andmete puhul võeti arvesse vastaval kalendriaastal kõige esimesel visiidil kogutud andmed. Analüüsi kaasati 193 vastuvõtul kogutud andmed, mis põhinevad vastaja antud vastustel. Ligi pooled (n = 93) olid korduvkülastajad ja esmakülastajaid oli 38% (n = 74). Külastajad olid valdavalt naised, mehi oli kuus ja üks oli transsooline. 2016.–2017. aastal olid teenuse saajateks ainult naised (1).

Ligikaudu pooled elasid Tallinnas ja viiendik Ida-Virumaal. Enam kui pooled olid vene rahvusest ja viiendik ukrainlased. Esmakülastajatest kolmandik oli ukraina rahvusest ning korduvkülastajatest kolmveerand oli vene rahvusest. 2016.–2017. aastal oli muust rahvusest (sh ukrainlasi) külastajaid ainult seitse (1).

Külastajate keskmine vanus oli 38,0 eluaastat (venelastel 40,1 aastat, ukrainlastel 31,6 aastat). Noorim külastaja oli 20-aastane ja vanim 63-aastane. Esmakülastajad olid sarnaselt 2016. aastaga (1) nooremad kui korduvkülastajad. Peamiselt saadi klientidega kontakti end ise reklaamides, 16 esmakülastajat (neist kuus ukrainlast) ütlesid, et said klientidega kontakti vahendaja kaudu.

Seksuaalvahekorra ajal kondoomi kasutajate osakaal oli sarnane varasema perioodiga (1), igal korral viimase nelja nädala jooksul kasutas kondoomi seksi eest maksva kliendiga seitse külastajat kümnest ning muu parteriga (nt püsipartner) ligikaudu kolmandik. Harva või mitte kunagi ei kasutanud seksi eest maksva kliendiga seksuaalvahekorras olles kondoomi neli külastajat ning muu partneriga iga kuues külastaja. Viimase seksuaalvahekorra ajal kasutas seksi eest maksva kliendiga kondoomi ligikaudu üheksa külastajat kümnest (esmakülastajad kasutasid kondoomi sagedamini kui korduvkülastajad) ning muu partneriga pooled külastajatest.

HIV-testi olid viimase aasta jooksul teinud veidi enam kui pooled kõikidest külastajatest, mitte kunagi polnud HIV-testi teinud kümnenalik. Testimise tase oli võrreldes varasema perioodiga (1) mõnevõrra vähenenud.

Elu jooksul oli narkootikumide süstinud iga kaheksas külastaja, neist omakorda pooltel oli diagnoositud HIV ja/või C-hepatiit. Elu jooksul oli C-hepatiidi ja/või HIV-nakkuse diagnoosi saanud ligikaudu kümnenalik kõigist külastajatest. Ankeedi täitmisele eelnenud aasta jooksul oli 12-l külastajal diagnoositud trihhomoniaas, muid seksuaalsel teel levivaid infektsioone oli diagnoositud üksikutel.

Prostitutsiooni kaasatud on eriti haavatavad HIV-nakkuse ja teiste STLI-de suhtes. Nende seksuaalpartnereid peetakse nn sildrühmaks, kelle kaudu STLI-d, sh HIV võivad levida tavarahvastikku ja/või prostitutsiooni kaasatutele. PK-dele suunatud HIV-nakkuse ja teiste STLI-de ennetamise meetmed on vajalikud, et ennetada

prostitutsioonis osalemisega kaasnevaid võimalikke kahjusid eesmärgiga pakkuda abi ja tuge ning aidata kaasa seksuaalsel teel levivate nakkuste, sh HIV-i leviku vähendamisele. Arvestades teenust saanud naiste kõrget riskikäitumise taset, madalat HIV-testimise taset, narkootikumide süstimist ja erinevate STLI-de levimust, on vaja tõhustada ennetustegevust selle haavatava rühma hulgas.

Kasutatud kirjandus

1. Vals K. Prostitutsiooni kaasatud naistele suunatud HIV-ga seotud nõustamisteenuste külastajate ülevaade. 2016. ja 2017. aasta

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/154083818025_Prostitutsiooni_kaatutute_suunatud_noustamisteenuste_kulastajate_ulevaade_2016_2017.pdf

2. Lemsalu L, Lõhmus L, Vals K, Rüütel K. Prostitutsiooni kaasatud naiste terviseuuring 2016. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2017.

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/150515145770_Prostitutsiooni_kaatud_naiste_terviseuuring_2016.pdf

Kontakt

Tervise Arengu Instituut

info ja andmepäringud tai@tai.ee
tai.ee

Tervisestatistika Eestis

Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas statistika.tai.ee
Statistikaameti andmebaas stat.ee

Rahvusvahelised tervisestatistika andmebaasid

Euroopa Liidu statistika Eurostat andmebaasis ec.europa.eu/eurostat

Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) andmebaas who.int/data

Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) andmebaas stats.oecd.org